
**De fiscale behandeling van portfoliodividenden bij
niet-ingezetenen na de arresten Miljoen, X en
Société Générale: enkele kanttekeningen**

**Door: mr. P.M.C. Dekkers
Post-Master Internationaal & Europees Belastingrecht
2016**

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave	1
Lijst van gebruikte afkortingen	3
1. Inleiding	4
2. De heffing over portfoliodividend bij ingezetenen en niet-ingezetenen.....	6
2.1 Inleiding.....	6
2.2 Ingezetenen	7
2.2.1 Natuurlijke personen	7
2.2.2 Lichamen	7
2.3 Niet-ingezetenen	8
2.3.1 Natuurlijke personen	8
2.3.2 Lichamen	9
3. De zaken Miljoen, X en Société Générale	12
3.1 Inleiding.....	12
3.2 Het feitencomplex.....	12
3.2.1 De zaak Miljoen.....	12
3.2.2 De zaak X	13
3.2.3 De zaak Société Générale.....	13
3.3 De prejudiciële vragen.....	14
3.4 Uitspraak HvJ EU.....	15
3.5 Eindarresten Hoge Raad	17
3.6 Besluit staatssecretaris.....	18
4. Kanttekeningen bij het eindoordeel in de zaken Miljoen, X en Société Générale .	20
4.1 Inleiding.....	20
4.2 De zaak Pensioenfonds Metaal en Techniek.....	20
4.3 Factoren in de drukvergelijking bij natuurlijke personen.....	21
4.3.1 Nederlandse portfolioaandelen.....	21
4.3.2 Heffingvrij vermogen en schulden	22
4.4 Toerekenbare kosten bij vennootschappen	24
4.5 Woonstaatneutralisatie	25
4.6 Prejudiciële vragen.....	26
5. Conclusie.....	28

Literatuurlijst	29
Jurisprudentielijst	29

Lijst van gebruikte afkortingen

A-G	Advocaat-Generaal
AWR	Algemene wet inzake rijksbelastingen
BNB	Beslissingen Nederlandse Belastingrechtspraak
EER	Europese Economische Ruimte
EU	Europese Unie
fbi	fiscale beleggingsinstelling
HR	Hoge Raad der Nederlanden
HvJ EG	Hof van Justitie van de Europese Gemeenschappen (tot 1 december 2009)
HvJ EU	Hof van Justitie van de Europese Unie (vanaf 1 december 2009)
NOB	Nederlandse Orde van Belastingadviseurs
NTFR	Nederlands Tijdschrift voor Fiscaal Recht
vbi	vrijgestelde beleggingsinstelling
VWEU	Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie
Wet DB 1965	Wet op de dividendbelasting 1965
Wet IB 2001	Wet inkomstenbelasting 2001
Wet Vpb 1969	Wet op de vennootschapsbelasting 1969
WFR	Weekblad Fiscaal Recht

1. Inleiding

In de jurisprudentie is er de afgelopen jaren een stormachtige ontwikkeling waarneembaar met betrekking tot de belastingheffing ten aanzien van grensoverschrijdende portfoliodividenden.¹ Zo kennen we in Nederland nog vrij recent onder meer de belangwekkende arresten inzake het Fins beleggingsfonds² en het Luxemburgs beleggingsfonds.³ Los hiervan heeft de Hoge Raad meer recentelijk zijn eindarresten gewezen in de langlopende zaken Miljoen, X en Société Générale.⁴ In de betreffende zaken ging het om de vraag of de belastingheffing over grensoverschrijdende dividenden bij niet-ingezetenen in strijd is met het de vrijheid van kapitaalverkeer in de zin van artikel 63 VWEU.

Voor een in Nederland woonachtige of gevestigde houder van portfolio aandelen is de te zijnen laste ingehouden dividendbelasting een verrekenbare voorheffing op zijn uiteindelijke verschuldigde inkomstenbelasting of vennootschapsbelasting, terwijl deze dividendbelasting voor een vergelijkbare niet-ingezeten aandeelhouder doorgaans een eindheffing betreft. Wanneer deze niet-ingezeten niet is onderworpen aan de heffing van inkomstenbelasting of vennootschapsbelasting heeft hij in dat geval geen mogelijkheid tot verrekening of teruggaaf van dividendbelasting. Daardoor is de vraag opgekomen of er dan sprake kan zijn van strijdigheid met de vrijheid van kapitaalverkeer. Ter beantwoording van deze vraag heeft de Hoge Raad prejudiciële vragen gesteld aan het Hof van Justitie van de Europese Unie (hierna: HvJ EU).⁵ Deze vragen zijn door het HvJ EU beantwoord in zijn arrest van 17 september 2015 in de gevoegde zaken Miljoen (C-10/14), X (C-14/14) en Société Générale (C-17/14). In navolging hiervan heeft de Hoge Raad uiteindelijk op 4 maart 2016 conform het arrest van het HvJ EU geoordeeld.

Het HvJ EU en de Hoge Raad hebben resumerend geoordeeld dat er sprake kan zijn van een schending van de vrijheid van kapitaalverkeer voor zover de definitieve belastingdruk⁶ in verband met de uitgekeerde portfoliodividenden van een vergelijkbare in Nederland woonachtige of gevestigde aandeelhouder lager is dan de op de niet-ingezeten aandeelhouder drukkende dividendbelasting van 15%. Mocht hiervan sprake zijn heeft een niet-ingezeten aandeelhouder recht op een teruggaaf van dividendbelasting van het verschil, tenzij er sprake is van een volledige rechtsgeldige neutralisatie als gevolg van het van toepassing zijnde bilaterale belastingverdrag. Daarbij dient er met diverse factoren rekening te worden gehouden. Teneinde hierover meer duidelijkheid te verschaffen voor de praktijk heeft de staatssecretaris, vooruitlopend op wetgeving, een beleidsbesluit uitgevaardigd.⁷

Op enkele relevante punten zijn de uitkomsten in de betreffende zaken voor discussie vatbaar. Zo is in de zaken Miljoen en X geoordeeld dat voor de vergelijking van de belastingdruk het gehele Nederlandse aandelenbezit tezamen moet worden genomen (en

---

¹ Hiermee wordt bedoeld dat het aandelenbezit bij een natuurlijke persoon niet onder een aanmerkelijk belang (box 2) valt, maar onder de grondslag sparen en beleggen (box 3). Bij lichamen betreft het een belang dat niet onder de deelnemingsvrijstelling valt.

² HR 15 november 2013, nr. 12/01866, BNB 2014/20, NTFR 2013/2228.

³ HR 10 juli 2015, nr. 14/03956, BNB 2015/203, NTFR 2015/2035.

⁴ HR 4 maart 2016, nr. 12/02502, nr. 12/03235, nr. 12/04717, BNB 2016/88-90, NTFR 2016/932 en 934.

⁵ HR 20 december 2013, nr. 12/02502, nr. 12/04717 en nr. 12/03235, BNB 2014/64-66, NTFR 2014/326-328.

⁶ Deze definitieve belastingdruk betreft de gecombineerde heffing van dividendbelasting en inkomstenbelasting of vennootschapsbelasting over de uitgekeerde portfoliodividenden.

⁷ Besluit van 25 april 2016, nr. DGB 2016/1731M, Staatscourant 2016, nr. 22 561, V-N 2016/26.10 en NTFR 2016/1236.

dus niet afzonderlijk), daarbij ongeacht of er op de betreffende aandelen dividend is uitgekeerd (en er dus een vergelijking plaatsvindt tussen werkelijke en fictieve inkomsten). Bovendien kwam het HvJ EU, in tegenstelling tot eerdere rechtspraak⁸, tot de conclusie dat het heffingvrije vermogen een brongebonden aftrekpost betreft, dan wel dat er in feite sprake is van een tariefsmaatregel. De Hoge Raad negeerde voorts de overwegingen van A-G Wattel door bij de te maken drukvergelijking het gehele heffingvrije vermogen toe te kennen aan een niet-ingezeten natuurlijke persoon met Nederlandse portfolioaandelen, en dus geen pro rata toerekening toe te passen. Verder meent de staatssecretaris dat met schulden geen rekening hoeft te worden gehouden bij de drukvergelijking. Tot slot hanteert het HvJ EU in de zaak *Société Générale* een eng kostenbegrip, hetgeen op het eerste gezicht niet lijkt te stroken met andere jurisprudentie van het HvJ EU met betrekking tot toerekenbare kosten.

Het voorgaande in aanmerking nemende kom ik in algemeenheid tot de vraag of het eindoordeel in de zaken *Miljoen*, *X* en *Société Générale* volledig en juist is, en in het bijzonder of dit oordeel heeft geleid tot een juiste vergelijkingsmaatstaf ten aanzien van een niet-ingezeten houder van Nederlandse portfolioaandelen ten opzichte van een vergelijkbare ingezeten aandeelhouder, teneinde op een correcte wijze te bepalen of de geheven dividendbelasting van deze niet-ingezeten aandeelhouder hoger is dan de definitieve belastingdruk van een vergelijkbare ingezeten aandeelhouder.

Om tot een antwoord op deze vraag te komen behandel ik in de eerste plaats de wijze waarop ingezetenen en niet-ingezetenen op basis van nationaal recht in de belastingheffing worden betrokken met betrekking tot door hen ontvangen Nederlandse portfoliodividenden (onderdeel 2). Vervolgens ga ik in onderdeel 3 inhoudelijk in op de zaken *Miljoen*, *X* en *Société Générale*. Daarbij komt uiteraard de invloed van het EU-recht aan bod. In onderdeel 4 plaats ik enkele kanttekeningen bij het eindoordeel in deze zaken, daarbij rekening houdend met rechtspraak en ontwikkelingen die zich nadien hebben afgespeeld. In onderdeel 5 sluit ik deze verhandeling af met een conclusie.

---

⁸ HvJ EG 5 juli 2005, zaak C-376/03 (Zaak D), BNB 2006/1; en HR 9 december 2011, nr. 10/01409, BNB 2012/44, NTFR 2012/223.

2. De heffing over portfoliodividend bij ingezetenen en niet- ingezetenen

2.1 Inleiding

Voor een goed begrip van de zaak Miljoen e.a. is het onontbeerlijk allereerst uiteen te zetten op welke wijze ingezetenen en niet-ingezetenen nationaalrechtelijk in de heffing worden betrokken ter zake van Nederlands portfoliodividend.

Artikel 1, lid 1, Wet DB 1965 bepaalt dat onder de naam 'dividendbelasting' een directe belasting wordt geheven van degenen die gerechtigd zijn tot de opbrengst van aandelen in, winstbewijzen van en geldleningen als bedoeld in artikel 10, lid 1, onderdeel d, Wet Vpb 1969 aan in Nederland gevestigde vennootschappen welke kapitaal geheel of ten dele in aandelen is verdeeld. De dividendbelasting wordt aldus ten laste van de opbrengstgerechtigde (subjectief belastingplichtige) aan de bron geheven, en wel door middel van een inhouding en afdracht door de vennootschap die de opbrengst ter beschikking stelt (de inhoudingsplichtige).⁹ De belasting bedraagt 15% van de opbrengst (artikel 5 Wet DB 1965).¹⁰ Met 'opbrengst' wordt overigens de bruto-opbrengst bedoeld, dat is de opbrengst zonder aftrek van kosten.¹¹

In principe is dividend een vergoeding aan de aandeelhouder voor het door hem ter beschikking stellen van eigen vermogen aan de vennootschap. Deze vergoeding geschiedt in de vorm van een winstuitdeling door de uitkerende vennootschap, en geldt dus als opbrengst van aandelen. In de betreffende opbrengst ligt een vermogensverschuiving van de vennootschap naar de aandeelhouder besloten.¹²

Op bronniveau doet het voor de heffing van dividendbelasting niet ter zake waar de opbrengstgerechtigde woont of is gevestigd. Het nationale recht verplicht de uitkerende Nederlandse vennootschap in beginsel altijd om 15% dividendbelasting in te houden en af te dragen, ongeacht de woon- of vestigingsplaats van de ontvanger van het portfoliodividend. Zo bezien kan er ten aanzien van een bronheffing op dividenden zodanig geen sprake zijn van strijdigheid met de vrijheid van kapitaalverkeer. Er wordt tenslotte aan de bron geen onderscheid gemaakt tussen ingezetenen en niet-ingezetenen. Wanneer deze bronheffing voor de vergelijking tussen een ingezetene en een niet-ingezetene echter doorgetrokken moet worden naar de uiteindelijke verschuldigde belasting die drukt op de inkomsten uit Nederlandse portfolioaandelen, kan het verschil in de fiscale behandeling van dividendinkomen tussen ingezetenen en niet-ingezetenen aandeelhouders eventueel leiden tot een belemmering van het vrije verkeer van kapitaal. Hoe de fiscale behandeling bij ingezetenen en niet-ingezetenen verloopt wordt hierna besproken.

---

⁹ Artikel 7 Wet DB 1965.

¹⁰ Tot 1 januari 2007 bedroeg het tarief 25%.

¹¹ Memorie van Toelichting, Kamerstukken 1959-1960, 6000, nr. 5, blz. 27.

¹² HR 18 februari 1959, nr. 13 763, BNB 1959/124.

2.2 Ingezetenen

2.2.1 Natuurlijke personen

Een in Nederland woonachtig natuurlijk persoon met Nederlandse portfolio aandelen wordt als binnenlandse belastingplichtige¹³ forfaitair in de heffing van de inkomstenbelasting betrokken. Ongeacht of er op deze aandelen dividend wordt uitgekeerd, wordt hij bij fictie geacht een voordeel uit sparen en beleggen te genieten van 4%¹⁴ over de waarde van de aandelen op de peildatum (1 januari).¹⁵ Vervolgens wordt dit voordeel belast tegen een tarief van 30%.¹⁶ Daarbij maakt een ingezetene aanspraak op de toepassing van het heffingvrije vermogen¹⁷, hetgeen de rendementsgrondslag (en dus het voordeel uit sparen en beleggen) vermindert.

Ervan uitgaande dat er dividend wordt uitgekeerd op de gehouden aandelen, leidt dit er voor de ingezeten aandeelhouder toe dat de ten laste van hem geheven Nederlandse dividendbelasting als voorheffing op de uiteindelijk te betalen inkomstenbelasting in mindering wordt gebracht.¹⁸ Het feit dat op grond van het nationale recht uitsluitend de Nederlandse dividendbelasting kan worden verrekend is verenigbaar met het EU-recht, aangezien op een lidstaat niet de verplichting rust om voorkoming van juridische dubbele belastingheffing te voorkomen.¹⁹ Onverlet het voorgaande komt een ingezeten aandeelhouder doorgaans op grond van een bilateraal verdrag (toch) in aanmerking voor verrekening van de buitenlandse ingehouden dividendbelasting.²⁰

Overigens heeft de Hoge Raad geoordeeld dat de forfaitaire rendementsheffing eveneens mag worden toegepast op buitenlandse (portfolio)aandelen waarop geen dividend wordt uitgekeerd²¹, en bijgevolg niet in strijd komt met de goede verdragstrouw.

2.2.2 Lichamen

Voor een in Nederland gevestigd lichaam dat regulier is onderworpen aan de vennootschapsbelasting behoort het ontvangen portfoliodividend tot de belastbare winst. Het is van belang te benadrukken dat portfoliodividend ziet op een situatie dat er geen sprake is van een deelneming waardoor de voordelen hieruit onder de deelnemingsvrijstelling²² zouden vallen. Deze voordelen zouden dan ook buiten aanmerking blijven bij het bepalen van de winst. Net zoals dit geldt voor ingezeten natuurlijke personen is de geheven dividendbelasting een voorheffing op de eindheffing (vennootschapsbelasting).²³

---

¹³ Artikel 2.1, lid 1, onderdeel a, Wet IB 2001

¹⁴ Dit percentage is tot en met 2016 van toepassing. Vanaf 2017 wordt dit vervangen door een variabel forfait.

¹⁵ Artikel 5.2 Wet IB 2001.

¹⁶ Artikel 2.13 Wet IB 2001.

¹⁷ Artikel 5.5 Wet IB 2001.

¹⁸ Artikel 9.2, lid 1, onderdeel b, Wet IB 2001.

¹⁹ Zie o.a. HvJ EU 10 februari 2011, gevoegde zaken C-436/08 en C 437/08 (Haribo en Salinen), punten 166 t/m 171.

²⁰ Zie in dit verband het Besluit van 18 juli 2008, CPP2007/664M, onderdeel 3, waarin onder voorwaarden wordt goedgekeurd dat de tweede limiet uit een verdrag niet geldt.

²¹ HR 23 mei 2014, nr. 13/02237, BNB 2014/170, NTFR 2014/1732.

²² Artikel 13 Wet Vpb 1969. Zie in dit verband HvJ EU 14 december 2006, zaak C-170/05 (Denkavit) en HvJ EU 8 november 2007, zaak C-379/05 (Amurta).

²³ Artikel 25, lid 1, Wet Vpb 1969.

Naast onderworpen lichamen kennen we ook lichamen die subjectief zijn vrijgesteld van de heffing van vennootschapsbelasting. Denk hierbij onder meer aan vrijgestelde pensioenfondsen, zorginstellingen, niet-nijvere stichtingen en verenigingen, etc. Ten laste van dergelijke lichamen wordt er weliswaar dividendbelasting ingehouden, maar omdat zij deze niet kunnen verrekenen met vennootschapsbelasting voorziet artikel 10, lid 1, Wet DB 1965 in een teruggaaf van dividendbelasting.²⁴ Overigens geldt deze teruggaafregeling niet voor vrijgestelde beleggingsinstellingen (vbi's).²⁵ De ratio daarachter is dat een vbi niet inhoudingsplichtig is ten aanzien van de door haar uitgekeerde dividenden.²⁶

Een fiscale beleggingsinstelling (fbi)²⁷, welke is onderworpen aan een 0%-tarief in de vennootschapsbelasting, is daarentegen wel inhoudingsplichtig voor de dividendbelasting. Een fbi heeft sinds 2008 geen recht meer op een teruggaaf van ingehouden dividendbelasting, maar voor de fbi geldt sindsdien evenwel een afdrachtvermindering.²⁸ Een fbi mag de te haren laste ingehouden dividendbelasting en buitenlandse bronheffing (tot een maximum van 15% van de bruto-opbrengst) in mindering brengen op de door haar af te dragen dividendbelasting, onder de verplichting om de behaalde winst door uit te delen aan haar aandeelhouders.²⁹ Hierdoor wordt de ten laste van de fbi ingehouden dividendbelasting verlegd naar haar aandeelhouders, die de dividendbelasting weer kunnen verrekenen met de door hen verschuldigde inkomstenbelasting of vennootschapsbelasting. Hiermee wordt de met het fbi-regime beoogde fiscale neutraliteit bereikt. Het fbi-regime is er namelijk op gericht om collectief en rechtstreeks beleggen door particuliere beleggers zo veel mogelijk op fiscaal gelijke wijze te behandelen.³⁰ Mogelijke economische dubbele belastingheffing, hetgeen betekent een heffing bij zowel de fbi als bij de aandeelhouders, wordt daarmee getracht te voorkomen.

2.3 Niet-ingezetenen

2.3.1 Natuurlijke personen

Met betrekking tot Nederlands portfoliodividend wordt ten laste van niet-ingezeten natuurlijke personen uitsluitend Nederlandse dividendbelasting ingehouden. Met andere woorden: in tegenstelling tot een inwoner van Nederland worden portfoliobelangen van een niet-ingezeten natuurlijke persoon niet gerekend tot het verzamelinkomen in de inkomstenbelasting (box 3). Hieraan heeft de wetgever in artikel 9.2, lid 8, Wet IB 2001 de consequentie verbonden dat hij, anders dan een ingezeten persoon, geen recht op verrekening heeft. Aldus vormt de dividendbelasting in die situatie tevens eindheffing, en wordt bijgevolg geen rekening gehouden met het heffingvrij vermogen of (bijvoorbeeld) het feit of de aandelen zijn gefinancierd met vreemd vermogen.

---

²⁴ De verwachting luidt dat er op korte termijn naast de bestaande teruggaafregeling ook een inhoudingsvrijstelling wordt geïntroduceerd voor niet onderworpen lichamen (Kamerstukken II, 2014-2015, 34 220, nr. 6, blz. 10-11).

²⁵ Artikel 6a Wet Vpb 1969.

²⁶ Artikel 1, lid 4, Wet DB 1965.

²⁷ Artikel 28 Wet Vpb 1969.

²⁸ Artikel 11a Wet DB 1965.

²⁹ Artikel 28, lid 2, onderdeel b, Wet Vpb 1969.

³⁰ Zie o.a. HR 10 juli 2015, nr. 14/03956, BNB 2015/203, NTFR 2015/2035, punt 3.2.

In de in onderdeel 3 te bespreken zaken Miljoen en X zijn de betreffende belanghebbenden als niet-ingezeten natuurlijke personen met Nederlandse portfolioaandelen de mening toegedaan dat de voornoemde heffing van dividendbelasting voor hen strijdig is met de vrijheid van kapitaalverkeer. Daardoor menen zij recht te hebben op een teruggaaf van de ten laste van hen ingehouden Nederlandse dividendbelasting, nu zij deze niet als zodanig (volledig) kunnen verrekenen met de over deze dividenden verschuldigde belasting in hun woonland (België). Nederland heft als bronstaat weliswaar dividendbelasting, maar als inwoners van België zijn Miljoen en X aldaar onbepaald belastingplichtig (dus ook over Nederlandse dividenden). Een door Nederland als bronstaat met een woonstaat gesloten bilateraal verdrag ter voorkoming van dubbele belasting zorgt er normaliter voor dat de Nederlandse dividendbelasting rechtsgeldig wordt geneutraliseerd, maar dit hoeft niet altijd het geval te zijn. Hierop kom ik bij de behandeling van de zaak Miljoen e.a. terug.

De vorige alinea in aanmerking nemende merk ik overigens terzijde op dat uit vaste rechtspraak van het HvJ EU kan worden afgeleid dat een mogelijke hogere heffing die voortvloeit uit de parallelle uitoefening van heffingsbevoegdheden (door enerzijds de bronstaat en anderzijds de woonstaat) niet het gevolg is van een belemmerende maatregel, maar van een toegestane dispariteit. Een lidstaat is niet verplicht om een daardoor ontstane juridische of economische dubbele belasting te voorkomen.³¹

2.3.2 Lichamen

Voor een in het buitenland gevestigd lichaam dat gerechtigd is tot de opbrengst van Nederlandse portfolioaandelen geldt normaal gesproken eveneens dat de geheven dividendbelasting een eindheffing is. Ervan uitgaande dat het lichaam geen Nederlands inkomen³² geniet (en dus ook niet als buitenlandse belastingplichtige onderworpen is aan de vennootschapsbelasting)³³, kan het de dividendbelasting niet verrekenen. Meestal wordt een dergelijk lichaam voor het volledige bedrag aan ontvangen Nederlandse dividenden in het land van vestiging aan belastingheffing onderworpen. Indien het lichaam in het vestigingsland is onderworpen aan een belastingheffing naar de winst bestaat veelal de mogelijkheid om de Nederlandse dividendbelasting te verrekenen met de verschuldigde belasting aldaar. Dat kan zowel unilateraal als bilateraal (op basis van het van toepassing zijnde belastingverdrag) het geval zijn. Hoewel de in Frankrijk gevestigde en aldaar onderworpen bank Société Générale de Nederlandse dividendbelasting in beginsel volledig kan verrekenen in zijn vestigingsstaat meent hij toch dat hij slechter wordt behandeld dan ingezetenen aan de vennootschapsbelasting onderworpen lichamen, en dus belemmerd wordt in de vrijheid van kapitaalverkeer (zie verder onderdeel 3).

Het hiervoor vermelde geldt niet voor niet-ingezeten lichamen die naar Nederlandse maatstaven objectief vergelijkbaar zijn met ingezetenen die een geslaagd beroep kunnen doen op artikel 10 Wet DB 1965: de teruggaafregeling voor niet-onderworpen lichamen. Onder invloed van het gemeenschapsrecht³⁴ staat deze faciliteit sinds 1 januari 2007 niet alleen open voor Nederlandse lichamen (die niet-onderworpen zijn), maar ook voor

---

³¹ Zie HvJ EG 14 november 2006, zaak C-513/04 (Kerckhaert-Morres); HvJ EG 12 februari 2009, zaak C-67/08 (Block); HvJ EG 16 juli 2009, zaak C-128/08 (Damseaux); en HvJ EU 10 februari 2011, gevoegde zaken C-436/08 en C-437/08 (Haribo en Salinen), punten 166-170.

³² Artikel 3 Wet Vpb 1969.

³³ Artikel 17 Wet Vpb 1969.

³⁴ Ik verwijs onder meer naar HvJ EG 14 december 2006, zaak C-170/05 (Denkavit) en HvJ EG 8 november 2007, zaak C-379/05 (Amurta).

lichamen die in de EU zijn gevestigd (en vergelijkbaar zijn met ingezeten niet-onderworpen lichamen).³⁵ Op grond van artikel 10, lid 2, Wet DB 1965 komen lichamen die binnen de EU zijn gevestigd in aanmerking voor een teruggaaf op grond van deze bepaling, indien (cumulatief) aan de volgende voorwaarden wordt voldaan:

1. het buitenlandse lichaam is de uiteindelijk gerechtigde van het dividend;
2. het buitenlandse lichaam is niet-onderworpen in de andere staat;
3. het buitenlandse lichaam zou niet in Nederland zijn onderworpen, ware het lichaam in Nederland gevestigd; en
4. het buitenlandse lichaam vervult geen vergelijkbare functie als een Nederlandse fbi of vbi.

Per 1 januari 2010 zijn hier lichamen die gevestigd zijn in EER-staten aan toegevoegd.³⁶ Met ingang van 1 januari 2012 maken ook lichamen die zijn gevestigd in derde landen eventueel aanspraak op een teruggaaf van dividendbelasting.³⁷ Voor dergelijke lichamen gelden twee additionele vereisten. In de eerste plaats moet met het betreffende land een regeling zijn overeengekomen die in afdoende mate voorziet in de uitwisseling van inlichtingen.³⁸ Bovendien geldt ten aanzien van derde landen de eis dat de ingehouden dividendbelasting ziet op opbrengsten uit portfolio investeringen (die getoetst worden aan de vrijheid van kapitaalverkeer³⁹ en die geen 'directe investering'⁴⁰ vormen in de zin van artikel 64 VWEU, de zogenoemde 'standstill-bepaling').

Uit het arrest van de Hoge Raad van 15 november 2013⁴¹ kan worden afgeleid dat de derde eis (zie hiervoor) volgens de Hoge Raad verenigbaar is met het EU-recht. Dit is naar mijn mening terecht. Of de tweede eis verenigbaar is met het EU-recht valt nog te bezien. Anders dan A-G Wattel ben ik van mening dat niet zonder meer uit de rechtspraak van het HvJ EU volgt dat deze eis onverenigbaar is met de fundamentele verkeersvrijheden.⁴² Artikel 10 Wet DB 1965 is immers bedoeld als compensatie voor het feit dat het betrokken lichaam de dividendbelasting niet kan verrekenen.⁴³ Een buitenlands regulier onderworpen lichaam komt echter - zij het in de vestigingsstaat - in de regel wel in aanmerking voor verrekening van de Nederlandse dividendbelasting en verkeert bijgevolg (mogelijk) in een rechtens andere (objectieve) situatie dan een lichaam dat ten gronde niet voor verrekening van de Nederlandse dividendbelasting in aanmerking komt (noch in Nederland, noch in de vestigingsstaat). Interessant is om te bezien of het HvJ EU de tweede eis vergelijkbaar vindt met het onderworpenheids criterium dat aan de orde was in de zaak Schempp.⁴⁴ In die zaak heeft het HvJ EU beslist dat Duitsland de aftrek van alimentatiebetalingen mag weigeren, indien de alimentatiegerechtigde geen belasting is verschuldigd over deze uitkeringen in de andere staat (terwijl in Duitsland in beginsel wel zou zijn geheven over de uitkeringen).

---

³⁵ Artikel 10, lid 2, Wet DB 1965.

³⁶ IJsland, Noorwegen en Liechtenstein (vanaf 2011).

³⁷ Artikel 10, lid 3, Wet DB 1965.

³⁸ Zie HvJ EG 28 oktober 2010, zaak C-72/09 (Établissements Rimbaud); HR 14 februari 2014, nr. 12/04337, BNB 2014/81, NTFR 2014/890.

³⁹ Artikel 63 VWEU.

⁴⁰ Directe investeringen worden (in tegenstelling tot portfolio investeringen) gekenmerkt door de mogelijkheid om daadwerkelijk deel te hebben in het bestuur van of de zeggenschap over een vennootschap.

⁴¹ HR 15 november 2013, nr. 12/01866, BNB 2014/20, NTFR 2013/2228.

⁴² Zie punt 6.9 van zijn conclusie bij het arrest BNB 2014/20.

⁴³ Kamerstukken II 1977-1978, 14 832, nr. 3 (MvT), blz. 9.

⁴⁴ HvJ EU 12 juli 2005, zaak C-403/03 (Schempp).

Niet-ingezeten lichamen die een vergelijkbare functie vervullen als een vbi of een fbi maken op grond van artikel 10 Wet DB 1965 geen aanspraak op een teruggaaf van dividendbelasting.⁴⁵ Ten aanzien van niet-ingezeten beleggingsfondsen heeft de Hoge Raad bovendien geoordeeld dat deze ten gronde objectief niet vergelijkbaar zijn met ingezeten fbi's (waardoor zij noch aanspraak kunnen maken op een teruggaaf noch op een afdrachtvermindering), kortweg omdat zij bij dooruitdeling niet inhoudingsplichtig zijn voor de Nederlandse dividendbelasting. Door het verlenen van een teruggaaf aan een niet-ingezeten beleggingsfonds zou de doelstelling van het fbi-regime worden doorbroken.⁴⁶ Dit (summiere) oordeel is de Hoge Raad in de fiscale literatuur op de nodige kritiek komen te staan.⁴⁷ Een gezamenlijk standpunt daarin is dat er enkel op fondsniveau is getoetst, en niet op het niveau van de deelnemers in het fonds. Of dit terecht is, is nog maar de vraag. Hier kom ik in paragraaf 4.6 op terug. Laten we eerst de zaken Miljoen, X en Société Générale onder de loep nemen.

---

⁴⁵ Artikel 10, lid 4, Wet DB 1965.

⁴⁶ HR 10 juli 2015, nr. 14/03956, BNB 2015/203, NTFR 2015/2035.

⁴⁷ Zie onder meer het commentaar van J.J.A.M. Korving bij NTFR 2015/2035; de noot van R.J. de Vries bij BNB 2015/203; de noot van M.T.E. Robben bij FED 2016/9; en M.V. Lambooj, 'Dividendbelasting en quasi-transparantie van fondsen', NTFR-B 2015/34.

3. De zaken Miljoen, X en Société Générale

3.1 Inleiding

Nu het verschil in de fiscale behandeling tussen ingezetenen en niet-ingezetenen ter zake van ontvangen Nederlands portfoliodividend is behandeld komen we toe aan de bespreking van de specifieke zaken die zien op de betreffende problematiek, inmiddels welbekend onder de namen 'Miljoen', 'X' en 'Société Générale'. Hoewel het in wezen gaat om vergelijkbare situaties is het voor de volledigheid en duidelijkheid een juiste benadering om eerst per geval afzonderlijk het (overzichtelijke) feitencomplex onder de aandacht te brengen. Daarna wordt ingegaan op de aan het HvJ EU gestelde en door hem beantwoorde prejudiciële vragen, alsmede de door de Hoge Raad daaropvolgend gewezen eindarresten. Vervolgens wordt aandacht besteed aan het naar aanleiding van deze arresten door de staatssecretaris, vooruitlopend op wetgeving, uitgevaardigde beleidsbesluit.⁴⁸

3.2 Het feitencomplex

3.2.1 De zaak Miljoen

De heer Miljoen, met Nederlandse nationaliteit, woonde in het jaar 2007 in België. In dat jaar hield hij ter belegging een minderheidsbelang⁴⁹ in drie Nederlandse beursvennootschappen. De gemiddelde waarde van de aandelen bedroeg   169.146.⁵⁰ Op de aandelen werd een bedrag van   4.852 aan dividend uitgekeerd. Daarop is 15% aan dividendbelasting ingehouden, zijnde   729. Miljoen is voor de aankoop van zijn aandelen geen schulden aangegaan. Aangezien hij een Nederlandse pensioenuitkering genoot (waarvan het heffingsrecht was toegewezen aan België), alsmede nog een aanmerkelijk belang had in een Nederlandse vennootschap, diende hij een nihilaangifte inkomstenbelasting in. De dividendbelasting bracht hij niet als voorheffing in mindering. De aanslag werd vervolgens conform de aangifte opgelegd. Tegen deze aanslag maakte Miljoen bezwaar, waarbij hij verzocht om een gedeeltelijke teruggaaf van de ingehouden dividendbelasting (  438). Hij was van mening dat hij voor dit bedrag werd benadeeld ten opzichte van een vergelijkbare ingezeten houder van hetzelfde pakket aandelen, en er dus strijd is met het EU-recht. Miljoen maakte daarbij ter zake van de box 3-heffing een splitsing in een deel dat toerekenbaar is aan het dividendinkomen en een deel dat toerekenbaar is aan de waardestijging van de aandelen. Verder maakte hij een onderscheid tussen de afzonderlijke aandelen per Nederlandse vennootschap (en dus niet het Nederlandse aandelenpakket als geheel). Aldus diende er volgens hem een pro rata verdeling te worden gemaakt ten aanzien van de forfaitaire rendementsheffing, een zienswijze die overigens niet werd gedeeld door A-G Wattel.⁵¹ De inspecteur wees het bezwaar af. Volgens hem was geen sprake van discriminatie, aangezien de bronheffing in de zuiver interne situatie gelijk is aan de bronheffing in de grensoverschrijdende situatie en de bronheffing bovendien strookt met de gebruikelijke verdeling van heffingsbevoegdheden, waarbij het als de taak van de woonstaat wordt gezien om verrekening te verlenen voor de ingehouden (Nederlandse)

⁴⁸ Besluit van 25 april 2016, nr. 2016/1731M.

⁴⁹ Minder dan 5% van het geplaatste kapitaal.

⁵⁰ In het jaar 2007 golden er nog twee peildata (1 januari en 31 december) op basis waarvan de gemiddelde rendementsgrondslag werd bepaald. Vanaf 2011 geldt er nog  en peildatum (1 januari) waarop de rendementsgrondslag wordt bepaald.

⁵¹ HR 20 december 2013, nr. 12/02502, conclusie A-G Wattel, BNB 2014/65, NTFR 2014/327, punt 7.18.

dividendbelasting. Bijgevolg was de inspecteur van mening dat in het kader van de objectieve vergelijkbaarheid geen betekenis toe diende te komen aan de heffing van inkomstenbelasting.

In beroep stelde de rechtbank⁵² Miljoen eveneens in het ongelijk, maar dan met het argument dat Miljoen zich weliswaar in een objectief vergelijkbare situatie bevindt als een binnenlandse aandeelhouder, maar dat hij niet ongunstiger werd behandeld dan een binnenlandse aandeelhouder voor de inkomstenbelasting, en er dus ook geen sprake was van een belemmering van de vrijheid van kapitaalverkeer. Daarop heeft Miljoen met instemming van de staatssecretaris sprongcassatie ingesteld bij de Hoge Raad.

3.2.2 De zaak X

Net als Miljoen betreft mevrouw X een Belgische ingezetene met de Nederlandse nationaliteit. Zij bezat in het jaar 2007 2 van de 95 certificaten in een Nederlandse vennootschap. De gemiddelde waarde van de certificaten bedroeg € 1.298.245. De vennootschap keerde (via een stichting) in het litigieuze jaar een bedrag van € 107.372 uit aan X. Daarop is 15% dividendbelasting ingehouden (afgerond € 16.106). X had geen schulden die verband hielden met de certificaten en maakte verder ook geen kosten (aannemelijk) die drukken op het dividend. Ook in België werd X ter zake van het Nederlandse dividend in de heffing (van personenbelasting) betrokken. Weliswaar kreeg zij in België een korting op de te betalen belasting, maar de Nederlandse dividendbelasting kon zij niet (volledig) verrekenen met de door haar verschuldigde Belgische personenbelasting. De Nederlandse dividendbelasting wordt in België namelijk als kostenpost in aftrek toegelaten op het bruto-dividend (en vervolgens belast tegen 25%). Daarop maakte X zonder vrucht bezwaar tegen de inhouding van Nederlandse dividendbelasting, met als argument dat deze inhouding in strijd is met de vrijheid van kapitaalverkeer. Voor X bedroeg de ingehouden dividendbelasting € 527 hoger dan het bedrag dat een vergelijkbare ingezeten aandeelhouder in de inkomstenbelasting verschuldigd zou zijn met dezelfde gemiddelde rendementsgrondslag (zonder toepassing van het heffingvrije vermogen). Deze zou namelijk € 15.578 (1,2% van € 1.298.245) verschuldigd zijn. De rechtbank achtte het beroep van X gegrond⁵³, waarna het gerechtshof in hoger beroep ten principale hetzelfde oordeelde.⁵⁴ Zowel de staatssecretaris als X stelden vervolgens cassatieberoep in. Daarbij stelde X zich op het standpunt dat er voor de vergelijking tussen een ingezetene en een niet-ingezetene ten onrechte geen rekening is gehouden met het voor een ingezetene geldende heffingvrije vermogen. Tot slot was zij van mening dat het belastingverdrag tussen Nederland en België niet voorziet in een rechtsgeldige neutralisatie van een discriminerende bronheffing.

3.2.3 De zaak Société Générale

Société Générale is een in Frankrijk gevestigde bank die aldaar is onderworpen aan de vennootschapsbelasting. In de jaren 2000 tot en met 2008 hield zij aandelenpakketten van minder dan 5% in Nederlandse beursgenoteerde vennootschappen, waarop dividend werd uitgekeerd. De daarop ingehouden Nederlandse dividendbelasting kon zij ten aanzien van de

---

⁵² Rechtbank Breda 27 maart 2012, nr. AWB 10/5437, LJN BW7881, NTFR 2012/2246.

⁵³ Rechtbank Breda 14 september 2011, nrs. 10/1918, 11/2579, 11/2580, 11/2582, 11/2583 en 11/2588, LJN BU1901, V-N 2011/63.3.3, NTFR 2011/2635.

⁵⁴ Hof 's-Hertogenbosch 29 augustus 2012, nrs. 11/00653 tot en met 11/00657, LJN BX7087, NTFR 2013/1232.

jaren 2000 tot en met 2007 verrekenen met de Franse vennootschapsbelasting. Aangezien de bank in 2008 verliezen leed kon de dividendbelasting in dat jaar niet worden verrekend. Voor alle jaren verzocht Société Générale om een teruggaaf van dividendbelasting, omdat zij van mening was dat zij de Nederlandse dividendbelasting middels verrekening (volledig) had teruggekregen, indien zij in Nederland zou zijn gevestigd. Dit verschil in behandeling zou volgens Société Générale in strijd zijn met de vrijheid van kapitaalverkeer. Daarbij was de bank van mening dat bij de vergelijking met een binnenlandse situatie niet alleen de rechtstreeks aan de dividenden toerekenbare kosten in aanmerking genomen dienen te worden, maar ook negatieve koers- en transactieresultaten op andere aandelenbelangen en posities dan die waaruit de dividenden voortkomen (maar daarmee wel verband houden), financieringskosten en een eventueel meegekocht dividend. De Hoge Raad twijfelde echter (ernstig) met welke kosten in het kader van de drukvergelijking rekening gehouden zou moeten worden en heeft daarom het HvJ EU gevraagd het kostenbegrip in relatie tot portfoliodividenden nader te verduidelijken.⁵⁵ Met betrekking tot een mogelijke neutralisatie was het volgens Société Générale overigens niet van belang dat het belastingverdrag tussen Nederland en Frankrijk voorziet in een verrekening van Nederlandse dividendbelasting, net zo min als de onbeantwoorde vraag of een eventuele onbenutte verrekeningsmogelijkheid in enig jaar kon worden voortgewenteld naar latere jaren. A-G Wattel en de Hoge Raad hechtten echter wel degelijk waarde aan deze aspecten.⁵⁶

3.3 De prejudiciële vragen

Het voornoemde feitencomplex met betrekking tot de drie vergelijkbare situaties in aanmerking nemende, stelde de Hoge Raad in de inmiddels gevoegde zaken prejudiciële vragen aan het HvJ EU. Ten aanzien van de niet-ingezetene natuurlijke personen Miljoen (C-10/14) en X (C-14/14) luiden deze vragen als volgt:

1. Dient de vergelijking van een niet-ingezetene particulier met een ingezetene particulier ten aanzien van een bronheffing op dividenden, zich mede uit te strekken tot de op de dividendinkomsten drukkende inkomstenbelasting, waarmee de dividendbelasting bij een ingezetene wordt verrekend?
- 2a. Zo ja, moet dan de bronheffing op dividenden bij een niet-ingezetene particulier worden vergeleken met de fictieve forfaitaire eindheffing bij een ingezetene particulier, of noopt het EU-recht tot een andere vergelijkingsmaatstaf?
- 2b. Moet bij de vergelijking in alle gevallen ook rekening gehouden worden met het heffingvrije vermogen?
3. Is, indien het antwoord op vraag 1. 'ja' luidt, een eventuele belemmering rechtsgeldig geneutraliseerd op grond van een door de bronstaat (Nederland) met de woonstaat (in casu België) gesloten belastingverdrag, doordat de Nederlandse dividendbelasting volgens dit verdrag dient te worden verrekend, maar in de woonstaat feitelijk niet wordt verrekend, doch als kosten worden afgetrokken?

Ten aanzien van niet-ingezetene lichamen verzocht de Hoge Raad in de zaak Société Générale (C-17/14) het HvJ EU om een prejudiciële beslissing op de volgende vergelijkbare vragen:

---

⁵⁵ HR 20 december 2013, nr. 12/03235, BNB 2014/64 en NTFR 2014/326, punt 3.4.3.2.

⁵⁶ HR 20 december 2013, nr. 12/03235, BNB 2014/64 en NTFR 2014/326, punten 3.4.4-3.4.5.2 en conclusie A-G Wattel, punten 6.10-6.14.

1. Dient de vergelijking van een niet-ingezetene met een ingezetene ten aanzien van een bronheffing op dividenden, zich mede uit te strekken tot de vennootschapsbelasting, waarmee de dividendbelasting bij een ingezetene wordt verrekend?
- 2a. Zo ja, dient bij de vergelijking rekening te worden gehouden met alle kosten die in economische zin rechtstreeks toerekenbaar zijn aan de dividenden?
- 2b. Indien het antwoord op vraag 2a. 'nee' luidt, dient dan wel rekening te worden gehouden met een eventueel meegekocht dividend en met door het houden van de aandelen opgeroepen financieringskosten?
3. Is, indien het antwoord op vraag 1. 'ja' luidt, een eventuele belemmering rechtsgeldig geneutraliseerd op grond van een door de bronstaat (Nederland) met de woonstaat (in casu Frankrijk) gesloten belastingverdrag, dat weliswaar voorziet in een verrekening van de Nederlandse dividendbelasting, maar feitelijk gezien in casu niet (altijd) leidt tot een verrekening in de woonstaat? Mocht er in enig jaar aan een feitelijke verrekening niet worden toegekomen, is het dan in het kader van de neutralisatie nog relevant dat een niet verrekenbaar deel kan worden voortgewenteld naar latere jaren?

Voordat er nader wordt ingegaan op de inhoudelijke behandeling van deze prejudiciële vragen door het HvJ EU verdient het nog opmerking dat A-G Jääskinen zich in zijn conclusie in scherpe bewoordingen kritisch uitliet over de kwaliteit van de gestelde vragen door de Hoge Raad, die volgens hem 'de grens van de niet-ontvankelijkheid' naderde.⁵⁷ Het kan niet anders dan dat deze tik op de vingers gevoelig moet hebben gelegen bij de Hoge Raad.

3.4 Uitspraak HvJ EU

Met de hiervoor opgesomde prejudiciële vragen in de hand diende het HvJ EU zich uit te laten over de vraag of de nationaalrechtelijke bronheffing op portfoliodividenden bij niet-ingezetenen in strijd is met de vrijheid van kapitaalverkeer. Op 17 september 2015 volgde de uitspraak.⁵⁸

Uit het oordeel van het HvJ EU volgt primair dat er prima facie een belemmering is wanneer een bronheffing van 15% ertoe leidt dat de uiteindelijke belastingdruk voor niet-ingezetenen zwaarder is dan die voor ingezetenen voor dezelfde dividenden.⁵⁹ De vergelijking ten aanzien van de geheven dividendbelasting van een niet-ingezetene dient zich dus mede uit te strekken tot de verschuldigde inkomstenbelasting/vennootschapsbelasting (eindheffing) voor ingezetenen die ziet op het betreffende dividendinkomen.⁶⁰ Om te kunnen bepalen of er sprake is van een hogere belastingdruk voor een niet-ingezetene schetst het HvJ EU vervolgens welke factoren in aanmerking dienen te worden genomen om de belastingdruk van een ingezetene te vergelijken met die van een niet-ingezetene.⁶¹ Daarvoor maakt het conform de prejudiciële vragen onderscheid tussen natuurlijke personen en vennootschappen.

Ten aanzien van natuurlijke personen bepaalt het HvJ EU dat als referentietijdvak voor de vergelijking tussen ingezetenen en niet-ingezetenen het kalenderjaar is, en dat in de

⁵⁷ A-G HvJ EU 25 juni 2015, gevoegde zaken C-10/14 (Miljoen), C-14/14 (X) en C-17/14 (Société Générale), punt 40, NTFR 2015/1977.

⁵⁸ HvJ EU 17 september 2015, gevoegde zaken C-10/14 (Miljoen), C-14/14 (X) en C-17/14 (Société Générale), BNB 2015/224, FED 2015/75 en NTFR 2015/2590.

⁵⁹ Punt 48.

⁶⁰ Punt 74.

⁶¹ Punt 49.

vergelijking van de definitieve belastingdruk de waarde van alle aandelen in Nederlandse vennootschappen als geheel moet worden meegenomen, en dus niet afzonderlijk.⁶² Aan het betoog van Miljoen om het forfaitaire rendement op te splitsen, ter zake van dividendinkomen en ter zake van vermogensaanwas, besteedt het HvJ EU overigens opvallend genoeg geen enkele aandacht. Voorts is het HvJ EU van mening dat het heffingvrije vermogen een brongebonden aftrekpost is die in de drukvergelijking ook toekomt aan niet-ingezetenen.⁶³

Waar het vennootschappen betreffen om de belastingdruk voor ingezetenen te vergelijken met die voor niet-ingezetenen is het HvJ EU van mening dat er, onder verwijzing naar het arrest Commissie/Duitsland⁶⁴, in het geval van Société Générale slechts kosten in aanmerking hoeven te worden genomen die rechtstreeks verband houden met de inning van de dividenden.⁶⁵ Volgens het HvJ EU bestaan dergelijke kosten niet uit negatieve koers- en transactieresultaten die betrekking hebben op andere aandelenbelangen en posities dan die waaruit de dividenden voortkomen, maar daarmee wel verband houden.⁶⁶ In tegenstelling tot de A-G⁶⁷ is het HvJ EU tot slot van mening dat financieringskosten geen betrekking hebben op het houden van aandelen op zich, en dus ook geen verband houden met de inning van de dividenden.⁶⁸

Daarna bevestigt het HvJ EU in algemene zin zijn eerdere rechtspraak dat wanneer een lidstaat (in casu Nederland als bronstaat) niet alleen ingezetenen maar ook niet-ingezetenen aan dezelfde belasting onderwerpt, deze zich in een vergelijkbare situatie bevinden.⁶⁹ Het argument dat er conform het arrest Truck Center⁷⁰ slechts een verschil in heffingstechniek bestaat tussen ingezetenen en niet-ingezetenen in de zaak Miljoen e.a. wordt verworpen. In de zaak Truck Center was er volgens het HvJ EU namelijk geen sprake van objectief vergelijkbare situaties.⁷¹ Daarmee bestaat geen rechtvaardiging voor het vastgestelde verschil in behandeling.⁷² Hieruit wordt ten overvloede nogmaals bevestigd dat de vergelijking van de fiscale behandeling van een niet-ingezetene met een ingezetene zich mede diende uit te strekken tot de inkomstenbelasting of vennootschapsbelasting (de eindheffing).⁷³ Het is mij overigens een raadsel waarom het HvJ EU over een eventuele beperking opmerkt dat deze voortvloeit uit een 'voordeel' dat enkel wordt toegekend aan ingezetenen en niet aan niet-ingezetenen⁷⁴, maar dit terzijde.

Over een mogelijke neutralisatie van een eventuele schending van de vrijheid van kapitaalverkeer merkt het HvJ EU tot slot op dat deze belemmering op basis van een door de bronstaat met de woonstaat gesloten belastingverdrag kan worden gerechtvaardigd, mits het verschil in behandeling tussen een ingezetene en een niet-ingezetene daardoor feitelijk gezien volledig verdwijnt.⁷⁵ Het belastingverdrag tussen Nederland en België voorziet in dat

---

⁶² Punten 51 en 52.

⁶³ Punt 53.

⁶⁴ HvJ EU 22 november 2012, zaak C-600/10 (Commissie/Duitsland).

⁶⁵ Punt 58 en 59.

⁶⁶ Punt 56.

⁶⁷ A-G HvJ EU 25 juni 2015, gevoegde zaken C-10/14 (Miljoen), C-14/14 (X) en C-17/14 (Société Générale), punt 97, NTFR 2015/1977.

⁶⁸ Punt 60.

⁶⁹ Punten 67-69.

⁷⁰ HvJ EG 22 december 2008, zaak C-282/07 (Truck Center SA).

⁷¹ Punten 70-72.

⁷² Punt 73.

⁷³ Punt 74.

⁷⁴ Punt 71.

⁷⁵ Punten 79 en 80.

kader niet in een rechtsgeldige neutralisatie. Naar Belgisch recht wordt de in Nederland geheven belasting namelijk 'slechts' (unilateraal) als kosten op de heffingsgrondslag in mindering gebracht.⁷⁶ De vraag of Société Générale haar onbenutte recht op verrekening kan voortwentelen naar latere jaren wordt door het HvJ EU in het midden gelaten, nu deze vraag als hypothetisch wordt aangemerkt.⁷⁷

3.5 Eindarresten Hoge Raad

Na terugverwijzing uit Luxemburg was het in principe in grote lijnen duidelijk hoe het eindoordeel van de Hoge Raad zou luiden. Op 4 maart 2016 wees de Hoge Raad de eindarresten in de zaken Société Générale, Miljoen en X.⁷⁸

Om te beginnen volgt uit het slotakkoord in zaak Société G n rale⁷⁹ dat de belastingdruk op dividenden voor niet-ingezeten lichamen (15%) in feite nooit hoger is dan de uiteindelijke verschuldigde vennootschapsbelasting voor ingezeten vennootschappen. Hieruit volgt dan in principe ook geen belemmering. Uitgaande van een Vpb-tarief van 25% dienen de aan dividend toerekenbare kosten minimaal 40% van het bruto-dividend te bedragen, teneinde tot een mogelijke belemmering te komen.⁸⁰ Met inachtneming van het oordeel van het HvJ EU dat in de vergelijking slechts de kosten die rechtstreeks verband houden met de inning van de dividenden worden betrokken, lijkt het in beginsel vrijwel onmogelijk voor een niet-ingezeten lichaam om dit aannemelijk te maken. Hierin slaagde Société Générale dan ook niet. Hierdoor is van een schending van de vrijheid van kapitaalverkeer geen sprake, en dus is een teruggaaf van dividendbelasting uitgesloten. Daarmee lijkt het boek voor niet-ingezeten vennootschappen gesloten.

Ten aanzien van de zaak Miljoen⁸¹ ziet de Hoge Raad geen aanleiding om binnen het forfaitaire rendement een onderscheid te maken voor het gedeelte dat betrekking heeft op vermogenswinsten. Daaruit volgt dat er voor Miljoen sprake is van een lagere belastingdruk dan de definitieve belastingdruk die zou gelden voor een vergelijkbare ingezeten aandeelhouder, waarbij er door de Hoge Raad met het volledige heffingvrije vermogen rekening wordt gehouden. Een ingezetene met hetzelfde pakket aandelen zou namelijk   1.789 aan inkomstenbelasting verschuldigd zijn (4% van (  169.146 minus   20.014) * 30%). De ten laste van Miljoen ingehouden dividendbelasting bedroeg à 729 (15% van   4.852). Er is daarmee geen sprake van strijdigheid met de vrijheid van kapitaalverkeer. Miljoen maakt dientengevolge geen aanspraak op een teruggaaf.

In het geval X⁸² stelt de Hoge Raad vast dat een inwoner van Nederland met dezelfde certificaten van aandelen als X, rekening houdend met het heffingvrije vermogen, een bedrag van   15.338 aan inkomstenbelasting verschuldigd zou zijn geweest (4% van

---

⁷⁶ Punten 81-84 Miljoen e.a. Zie nadien ook HvJ EU 30 juni 2016, zaak C-176/15 (Riskin en Timmermans), waarin het HvJ EU overigens ten principale oordeelde dat inwoners van België die dividenden uit een lidstaat ontvangen zich niet in een objectief vergelijkbare situatie bevinden met inwoners van België die dividenden uit een derde land ontvangen waarmee België een bilateraal verdrag heeft gesloten waarin het recht op verrekening van de bronbelasting onvoorwaardelijk is toegekend, punten 33-35, NTFR 2016/1987.

⁷⁷ Punt 88.

⁷⁸ HR 4 maart 2016, nr. 12/02502, nr. 12/03235, nr. 12/04717, BNB 2016/88-90, NTFR 2016/932 en 934.

⁷⁹ BNB 2016/88, V-N 2016/15.21 en NTFR 2016/934.

⁸⁰ $(100 - 60) * 25\% = 15\%$.

⁸¹ BNB 2016/89, V-N 2016/15.23 en NTFR 2016/932.

⁸² BNB 2016/90 en V-N 2016/15.22.

(€ 1.298.245 minus € 20.014) * 30%). Zoals uit paragraaf 3.2.2 bleek was er ten laste van X een bedrag van € 16.106 aan dividendbelasting ingehouden. De belastingdruk voor X was dus € 768 hoger dan de fictieve definitieve belastingdruk van een vergelijkbare ingezetene. Voor dit bedrag is er een benadeling die niet rechtsgeldig wordt geneutraliseerd door het belastingverdrag tussen Nederland en België. Hierdoor volgt er voor X een recht op teruggaaf van € 768, een relatief gering bedrag vergeleken met de hoogte van de waarde van de certificaten van X. Zo bezien kan de vraag worden gesteld of er geen sprake is van een storm in glas water. Feit is in elk geval dat er een aanzienlijk dividendrendement (hoger dan 8%) behaald dient te worden, wil er ter zake van de heffing van Nederlandse dividendbelasting überhaupt sprake kunnen zijn van een benadeling voor een niet-ingezetene ten opzichte van een ingezetene.

3.6 Besluit staatssecretaris

Na de eindarresten in de zaken Miljoen, X en Société Générale publiceerde de staatssecretaris ten behoeve van de praktijk, vooruitlopend op wetgeving, een beleidsbesluit.⁸³

In het besluit volgt de staatssecretaris de lijn die het HvJ EU en de Hoge Raad hebben uitgezet met betrekking tot de positie van niet-ingezetenen houders van Nederlandse portfolioaandelen die met een beroep op het EU-recht aanspraak maken op een teruggaaf van dividendbelasting. Het besluit is in eerste instantie dan ook bedoeld als goedkeuring aan de Belastingdienst om verzoeken om teruggaaf van dividendbelasting door niet-ingezetenen houders van portfolioaandelen in Nederlandse vennootschappen in behandeling te nemen. Daarbij wordt voor het toekennen van het heffingvrije vermogen ook ingegaan op gevolgen voor de niet-kwalificerende buitenlandse belastingplichtige met Nederlandse vermogensbestanddelen in box 3.⁸⁴ Deze komt bij de drukvergelijking slechts voor toepassing van het heffingvrije vermogen in aanmerking, voor zover daar in de inkomstenbelasting nog geen rekening mee is gehouden.⁸⁵

De staatssecretaris legt de gewezen jurisprudentie eng uit. Zo bevestigt hij het oordeel van het HvJ EU dat alle aandelen in Nederlandse vennootschappen moeten worden meegenomen in de drukvergelijking, dus zowel dividend genererende als niet-dividend genererende aandelen. Verwijzend naar het door het HvJ EU gehanteerde kostenbegrip in de zaak Société Générale (C-17/14) wordt verder expliciet opgemerkt dat schulden welke zijn aangegaan voor de aanschaf van portfolioaandelen bij de drukvergelijking voor natuurlijke personen niet in aanmerking worden genomen.⁸⁶ Over dit standpunt hebben de rechterlijke instanties zich vooralsnog niet hoeven uit te laten, nu er noch bij Miljoen noch bij X sprake was van dergelijke schulden. Voor vennootschappen bevestigt de staatssecretaris dat er in de vergelijking slechts rekening wordt gehouden met de inning als zodanig van dividenden.⁸⁷

Over de neutralisatie van een mogelijke belemmering wordt opgemerkt dat een zogenoemde 'ordinary credit' in een belastingverdrag niet in de weg hoeft te staan aan een rechtsgeldige

---

⁸³ Besluit van 25 april 2016, nr. DGB 2016/1731M, Staatscourant 2016, nr. 22 561, V-N 2016/26.10 en NTFR 2016/1236.

⁸⁴ Artikel 7.7, lid 2, Wet IB 2001.

⁸⁵ Onderdeel 9 van het besluit.

⁸⁶ Onderdeel 2.2 van het besluit.

⁸⁷ Onderdeel 2.3 van het besluit.

neutralisatie. Als de dividendbelasting feitelijk volledig is verrekend in de woonstaat, heeft Nederland als bronstaat aan zijn verdragsverplichtingen voldaan. Daarbij luidt het standpunt van de staatssecretaris dat een mogelijkheid tot het voortwentelen van onverrekenende Nederlandse dividendbelasting in de woonstaat een teruggaaf in de weg staat.⁸⁸

Tot slot wordt opgemerkt dat er per kalenderjaar slechts één verzoek om teruggaaf kan worden ingediend.⁸⁹ Bovendien moet een dergelijk verzoek door niet-ingezeten natuurlijke personen zijn ingediend binnen vijf jaren na afloop van het kalenderjaar waarin het dividend is ontvangen. Voor niet-ingezeten vennootschappen geldt een termijn van drie jaren.⁹⁰

---

⁸⁸ Onderdeel 3 van het besluit.

⁸⁹ Onderdeel 6 van het besluit.

⁹⁰ Onderdeel 7 van het besluit.

4. Kanttekeningen bij het eindoordeel in de zaken Miljoen, X en Société Générale

4.1 Inleiding

De rechterlijke instanties en de staatssecretaris hebben gesproken. Na het processuele getouwtrek en de belofte om op korte termijn met nieuwe wetgeving te komen, is men geneigd te verwachten dat de fiscale positie van niet-ingezetenen met Nederlandse portfolioaandelen duidelijk is. Iedereen tevreden. Niets is echter minder waar. Er zijn naar aanleiding van de gewezen jurisprudentie en het uitgevaardigde beleidsbesluit nog steeds onopgeloste rechtsvragen en discussiepunten.⁹¹ Daarnaast zijn er in de fiscale literatuur enkele kritische reacties naar voren gekomen.⁹² Bovendien is er nadien door het HvJ EU nog relevante jurisprudentie geweest en hebben er zich overige ontwikkelingen voorgedaan die het eindoordeel in de zaak Miljoen e.a. in een ander daglicht stellen. Dit alles in aanmerking nemende maak ik in dit onderdeel dan ook gebruik van de mogelijkheid tot het plaatsen van diverse kanttekeningen bij dit eindoordeel. Daarbij ga ik afsluitend tevens in op de positie van buitenlandse beleggingsfondsen (en hun participanten) die eerder op grond van het arrest inzake het Luxemburgs beleggingsfonds⁹³ nul op rekest kregen, maar die uit de zaak Miljoen e.a. ongetwijfeld hoop hebben geput.

4.2 De zaak Pensioenfonds Metaal en Techniek

Niet lang na het eindoordeel in de zaak Miljoen e.a. wees het HvJ EU op 2 juni 2016 arrest in de zaak Pensioenfonds Metaal en Techniek (PMT).⁹⁴ Ondanks het feit dat deze zaak vergelijkbaar is met de zaak Miljoen e.a. zijn de uitkomsten onverenigbaar met elkaar.

Waar ging het om in de zaak PMT? Het Nederlandse pensioenfonds PMT ontving tussen de jaren 2002 en 2006 portfoliodividenden van Zweedse vennootschappen. Op grond van de Zweedse nationale regeling worden niet-ingezeten pensioenfondsen voor deze dividenden onderworpen aan de heffing van dividendbelasting, en wel tegen een tarief van 30%. Vanwege de toepassing van het belastingverdrag tussen Nederland en Zweden bedroeg de ten laste van PMT ingehouden bronheffing op dividenden uiteindelijk 15%. PMT verzocht met een beroep op de vrijheid van kapitaalverkeer om een terugbetaling van de ingehouden dividendbelasting omdat het zich gediscrimineerd voelde ten opzichte van Zweedse ingezeten pensioenfondsen. Deze worden namelijk belast op basis van een forfaitair rendement dat is gebaseerd op het gemiddelde rendement op staatsobligaties in een kalenderjaar, en wel tegen een tarief van 15%. PMT was hierdoor van mening dat ingezeten pensioenfondsen gunstiger worden behandeld dan niet-ingezeten pensioenfondsen.

---

⁹¹ Zie onder meer de noot van P.G.H. Albert bij BNB 2015/224; het commentaar van J. Vleggeert bij NTFR 2015/2590; het commentaar van J.J.A.M. Korving bij NTFR/2016/932-934; de noot van P.G.H. Albert bij BNB 2016/88-90; en Commentaar NOB op Besluit van 25 april 2016, nr. DGB 2016/1731M.

⁹² Zie onder meer P. Kavelaars, 'Dividendbelasting: een duister bestaan', NTFR-B 2016/4; E. Nijkeuter, 'Over appels vergelijken met boomgaarden. Belastingheffing in Nederland van niet-ingezeten dividendontvangers na het arrest Miljoen e.a.', MBB 2016/06; en H. Vermeulen, 'Over outbound dividend, kostentoerekening en inningskosten. Het mysterie in de zaak Société Générale', NTFR 2016/1515.

⁹³ HR 10 juli 2015, nr. 14/03956, BNB 2015/203, NTFR 2015/2035.

⁹⁴ HvJ EU 2 juni 2016, zaak C-252/14 (Pensioenfonds Metaal en Techniek).

De Zweedse nationale regeling voor ingezeten pensioenfondsen vertoont opvallend veel gelijkenissen met de Nederlandse box 3-heffing zoals die geldt voor ingezeten natuurlijke personen. Desondanks oordeelt het HvJ EU verrassend genoeg, en volledig in tegenstrijd met het arrest Miljoen e.a., dat een niet-ingezeten pensioenfonds zich op basis van de doelstelling van de Zweedse regeling alsook het voorwerp en de inhoud daarvan niet in een situatie bevindt die vergelijkbaar is met die van een ingezeten pensioenfonds.⁹⁵ Daarvoor overweegt het HvJ EU dat Zweden slechts een beperkte heffingsbevoegdheid heeft met betrekking tot niet-ingezeten pensioenfondsen, waardoor het geheel van activa van die pensioenfondsen niet kan worden belast. Daarbij bestaat de doelstelling van de Zweedse regeling erin 'een neutrale belasting te heffen die onafhankelijk is van de conjunctuur van de verschillende soorten activa en alle betrokken vormen van pensioensparen en veronderstelt dat de pensioenfondsen over het geheel van hun activa worden belast'. Een dergelijke doelstelling kan volgens het HvJ EU niet worden verwezenlijkt ten aanzien van niet-ingezeten pensioenfondsen. Mede gelet op de bij de invoering van de forfaitaire rendementsheffing (box 3-systeem) geformuleerde doelstelling⁹⁶ ontgaat mij wat het onderscheid is met de zaak Miljoen e.a.⁹⁷ Wellicht is deze doelstelling door de Nederlandse regering in de zaak Miljoen e.a. niet goed genoeg bij het HvJ EU onder de aandacht gebracht (in tegenstelling tot de Zweedse regering in de zaak PMT), maar dit blijft gissen. Feit is wel dat ook Nederland met betrekking tot het box 3-systeem een beperkte heffingsbevoegdheid heeft ten aanzien van niet-ingezetenen.

Normaal gesproken zou het HvJ EU het in een uitspraak afgerond laten bij een conclusie dat een niet-ingezetene onvergelijkbaar is met een ingezetene. Des te opvallender is het dat hij het in de zaak PMT evenwel noodzakelijk acht om zich, verwijzend naar de zaak Miljoen e.a., nader uit te wijden over 'beroepskosten die rechtstreeks verband houden met een activiteit waardoor in een lidstaat belastbare inkomsten zijn verworven' en het in aanmerking nemen van schulden.⁹⁸ Op deze toerekenbare kosten ga ik in paragraaf 4.4 nog in.

Hardop denkend stel ik mij de vraag of het HvJ EU in de zaak PMT teruggekomen is op zijn oordeel in de zaak Miljoen? Wellicht zal het niet zo zijn bedoeld, maar het lijkt er in ieder geval sterk op.

4.3 Factoren in de drukvergelijking bij natuurlijke personen

Om te analyseren of er een juiste vergelijkingsmaatstaf is aangelegd ten aanzien van de belastingdruk van een niet-ingezeten natuurlijk persoon ten opzichte van die van een vergelijkbare ingezeten natuurlijk persoon bespreek ik hierbij enkele afzonderlijke factoren waarmee in de drukvergelijking rekening moet worden gehouden.

4.3.1 Nederlandse portfolioaandelen

In navolging van het HvJ EU heeft de Hoge Raad geoordeeld dat in de drukvergelijking de cumulatieve waarde van alle aandelen in Nederlandse vennootschappen moet worden meegenomen, en dus niet afzonderlijk per soort.⁹⁹ Dit standpunt is ook overgenomen door

---

⁹⁵ Punten 51-63 van het arrest PMT.

⁹⁶ MvT, Kamerstukken II 1998/99, 26 727, nr. 3, p. 34-35.

⁹⁷ Zie ook de noot van P.G.H. Albert bij BNB 2016/174.

⁹⁸ Punten 64 en 65 van het arrest PMT.

⁹⁹ HvJ EU C-10/14 en C-14/14, punt 52; en HR BNB 2016/89-90 en NTFR 2016/932, punt 2.1.

de staatssecretaris in zijn beleidsbesluit.¹⁰⁰ Daarbij speelt het geen rol of er daadwerkelijk dividend is uitgekeerd op deze aandelen. Hoewel dit standpunt mijns inziens meer dan duidelijk is verwoord, is de NOB het hier niet mee eens en wenst verduidelijking.¹⁰¹ Wat hier ook van zij, met Korving¹⁰² ben ik het eens dat het HvJ EU onder 'alle aandelen' weleens bedoeld zou kunnen hebben dat 'alle aandelen waarop dividend is uitgekeerd' moeten worden meegenomen in de drukvergelijking. Dit zou in ieder geval logisch zijn geweest.

Verder merk ik op dat er voor het standpunt van Nijkeuter in de zaak Miljoen om in de drukvergelijking een splitsing te maken tussen een gedeelte daadwerkelijk dividend en een gedeelte vermogensaanwas, per aandelenpakket afzonderlijk, theoretisch wel iets valt te zeggen, maar dat dit feitelijk juridische grondslag mist. In de zuiver interne situatie wordt een dergelijke opsplitsing voor de forfaitaire rendementsheffing in box 3 namelijk ook niet gemaakt. A-G Jääskinen verwierp het voorstel al in zijn conclusie.¹⁰³ Het HvJ EU wijdde er, zoals eerder gezegd in paragraaf 3.4, verder geen woord aan. De Hoge Raad kon het verder dus naast zich neerleggen. Nijkeuter, ten slotte, blijft zijn eigen theorie overigens volhardend verdedigen.¹⁰⁴

Weliswaar geldt conform het oordeel van het HvJ EU als referentietijdvak voor de drukvergelijking een kalenderjaar¹⁰⁵, maar over de te hanteren peildata zegt het beleidsbesluit ten slotte niets. Dit zou kunnen leiden tot de mijns inziens onwenselijke en onbedoelde situatie dat een niet-ingezetene op de peildatum van box 3 nog geen aandelen heeft, deze in de loop van het jaar verwerft, waarop vervolgens een (super)dividend wordt uitgekeerd, en de aandelen voor het einde van het jaar weer verkoopt. In dat geval is er theoretisch sprake van een gehele benadeling waardoor er voor de belanghebbende een recht op een volledige teruggaaf van dividendbelasting bestaat¹⁰⁶, tenzij de dividendbelasting in de woonstaat volledig is verrekend.

4.3.2 Heffingvrij vermogen en schulden

Voorts heeft het HvJ EU geoordeeld dat er in de drukvergelijking met betrekking tot de rendementsgrondslag rekening moet worden gehouden met het heffingvrije vermogen in de zin van artikel 5.5 Wet IB 2001.¹⁰⁷ Dit komt net als ingezetenen derhalve ook toe aan niet-ingezeten houders van Nederlandse portfolioaandelen. Het HvJ EU is namelijk van mening dat het heffingvrije vermogen een aan alle ingezetenen toegekend voordeel vormt, los van hun persoonlijke situatie. Het betreft volgens het HvJ EU een brongebonden aftrekpost.

---

¹⁰⁰ Besluit van 25 april 2016, nr. DGB 2016/1731M, onderdelen 2.1 en 2.2.

¹⁰¹ Commentaar NOB op Besluit van 25 april 2016, nr. DGB 2016/1731M, onderdeel 1.

¹⁰² Commentaar van J.J.A.M. Korving bij NTFR 2016/932.

¹⁰³ A-G HvJ EU 25 juni 2015, gevoegde zaken C-10/14 (Miljoen), C-14/14 (X) en C-17/14 (Société Générale), punt 63, NTFR 2015/1977.

¹⁰⁴ E. Nijkeuter, 'Over appels vergelijken met boomgaarden. Belastingheffing in Nederland van niet-ingezeten dividendontvangers na het arrest Miljoen e.a.', MBB 2016/06, onderdelen 4 en 5.1.

¹⁰⁵ HvJ EU C-10/14 en C-14/14, punt 51.

¹⁰⁶ Zie ook E. Nijkeuter, 'Over appels vergelijken met boomgaarden. Belastingheffing in Nederland van niet-ingezeten dividendontvangers na het arrest Miljoen e.a.', MBB 2016/06, onderdeel 5.1, blz. 241-242; en Commentaar NOB op Besluit van 25 april 2016, nr. DGB 2016/1731M, onderdeel 1.

¹⁰⁷ HvJ EU C-10/14 en C-14/14, punt 53.

Daarmee negeert het HvJ EU het arrest van de Hoge Raad van 9 december 2011, waarin werd bepaald dat het heffingvrije vermogen een persoonsgebonden tegemoetkoming is.¹⁰⁸ Het standpunt van het HvJ EU is bovendien opvallend omdat er gezien de beperkte onderworpenheid voor niet-ingezetenen, mede gelet op diens oordeel in de zaak 'D'¹⁰⁹, geen rekening wordt gehouden met de 'Schumacker-norm' (die voorschrijft dat 90% of meer van het inkomen in het bronland wordt verworven).¹¹⁰

Hoe dan ook, met het gegeven in de hand dat er in de drukvergelijking rekening dient te worden gehouden met het heffingvrije vermogen, luidde de vraag vervolgens op welke wijze dit dan dient te geschieden. Hierover laat het HvJ EU zich niet uit. Zonder er verder inhoudelijk op in te gaan houdt de Hoge Raad in de drukvergelijking echter rekening met het volledige bedrag aan heffingvrij vermogen.¹¹¹ Het komt mij voor dat de Hoge Raad hiervoor aansluiting heeft gezocht bij de zaak Welte.¹¹²

Naar mijn mening had het, conform het standpunt van A-G Wattel¹¹³, meer voor de hand gelegen om het heffingvrije vermogen toe te rekenen in de verhouding van het Nederlands aandelenbezit in verhouding tot het totale vermogen (pro rata toepassing). Bij ingezetenen wordt het heffingvrije vermogen namelijk ook toegerekend aan hun gehele vermogen.

Het voorgaande in aanmerking nemende verdient het opmerking dat Wattel en Van Raad als alternatief voor de 'Schumacker-doctrine' in het verleden een systeem van 'fractionele belastingheffing' hebben voorgesteld ten aanzien van de belastingheffing van ingezetenen en niet-ingezetenen.¹¹⁴ Kortweg gezegd betekent een dergelijk systeem dat belastingvoordelen die verband houden met persoonlijke omstandigheden zouden moeten worden verdeeld tussen de verschillende lidstaten waarin een belastingplichtige zijn totale inkomen verkrijgt naar verhouding tot het inkomen dat een niet-ingezeten daar verkrijgt ten aanzien van het wereldwijde inkomen. Het HvJ EU heeft het systeem van de 'fractionele belastingheffing' vooralsnog niet aangenomen.¹¹⁵ Niet valt uit te sluiten dat hier in de toekomst verandering in komt. Het zou het onderscheid in de belastingheffing tussen niet-ingezetenen en ingezetenen eventueel kunnen opheffen.

Ervan uitgaande dat het heffingvrije vermogen daadwerkelijk een brongebonden aftrekpost is wordt er volgens mij niet toegekomen aan de vraag of het van belang is of een niet-ingezeten aandeelhouder een fiscaal partner heeft. Het heffingvrije vermogen wordt dan eenmaal toegekend.¹¹⁶ Dit is ook het beleid van de staatssecretaris.¹¹⁷ Niet valt uit te sluiten dat hierover te zijner tijd nog wordt geprocedeerd.

---

¹⁰⁸ HR 9 december 2011, nr. 10/01409, BNB 2012/44 en NTFR 2012/223.

¹⁰⁹ HvJ EG 5 juli 2005, zaak C-376/03 (D).

¹¹⁰ Zie ook het commentaar van I.M. de Groot bij FED 2015/75, onderdeel 3.

¹¹¹ HR BNB 2016/89-90 en NTFR 2016/932, punt 2.2.

¹¹² HvJ EU 17 oktober 2013, zaak C-181/12 (Welte); en de noot van I.M. de Groot bij FED 2016/47, onderdeel 5.

¹¹³ Conclusie A-G Wattel bij BNB 2016/90, punten 1.6-1.7 en 8.17-8.19.

¹¹⁴ Zie onder meer: P. Wattel, 'Progressive Taxation of Non-Residents and Intra- EC Allocation of Personal Tax Allowances: why Schumacker, Asscher, Gilly and Gschwind do not suffice', *European Taxation* 2000, vol. 40, nr. 6, p. 210 en K. van Raad, 'Fractionele belastingheffing van EU buitenlands belastingplichtigen', in: J. Verburg (ed.), *Liberale Gifte: vriendenbundel Ferdinand Grapperhaus*, Deventer: Kluwer 1999, p. 297-305; K. van Raad, 'Non-Residents – Personal Allowances, Deduction of Personal Expenses and Tax Rates', *World Tax Journal* 2010 (Volume 2), No. 2, p. 154-161.

¹¹⁵ H.M.L. Niesten, 'Persoonlijke belastingvoordelen', WFR 2015/1292.

¹¹⁶ Zie de noot van P.G.H. Albert bij BNB 2015/224, punt 3.3.

¹¹⁷ Besluit van 25 april 2016, nr. DGB 2016/1731M, onderdeel 9.

De vraag hoe de vergelijkingsmaatstaf moet worden bepaald wanneer een niet-inwonende particulier een in Nederland gelegen onroerende zaak bezit¹¹⁸ wordt eveneens beantwoord in het beleidsbesluit.¹¹⁹ Daar valt volgens mij verder niets op af te dingen.

Tot slot merk ik op dat de staatssecretaris van mening is dat schulden, aangaan voor de aanschaf van portfoliaoandelen, bij de drukvergelijking niet in aanmerking worden genomen.¹²⁰ Daarvoor neemt hij het door het HvJ EU in de zaak C-17/14 gehanteerde beperkte kostenbegrip als uitgangspunt. Of dit een correcte benadering is valt nog te bezien, mede gelet op de overweging van het HvJ EU hierover in de zaak PMT.¹²¹ Ook hiervoor geldt dat het wachten is op de eerste belanghebbende die hierover procedeert.

4.4 Toerekenbare kosten bij vennootschappen

Het belang voor niet-ingezeten vennootschappen met Nederlandse portfoliaoandelen om bij de drukvergelijking zoveel mogelijk kosten in aanmerking te kunnen nemen is evident. Het tarief van de dividendbelasting (15%) is immers aanzienlijk lager dan dat van de vennootschapsbelasting (20-25%). Om dit verschil te 'overbruggen', en zodoende tot een mogelijke benadeling te komen, dienen de aan de dividend toerekenbare kosten meer dan 40% van het dividend te bedragen (uitgaande van een tarief van 25%). Mede gezien het door het HvJ EU in de zaak C-17/14 gehanteerde enge kostenbegrip¹²² lijkt dit redelijkerwijs een utopie. Het HvJ EU grijpt voor zijn motivering naar de zaak Commissie/Duitsland.¹²³ Op de zaak Commissie/Finland¹²⁴ gaat hij in dat kader niet in. In die zaak achtte het HvJ EU het in strijd met de vrijheid van kapitaalverkeer dat niet-ingezeten pensioenfondsen werden belast over hun bruto-opbrengst, dus zonder aftrek van kosten. Ingezeten pensioenfondsen genoten daarentegen wel een vorm van aftrek.

De beperkte uitleg van kosten die verband houden met het dividendinkomen heeft in de literatuur tot de nodige kritiek geleid.¹²⁵ Bovendien acht A-G Wattel¹²⁶ de enge benadering door het HvJ EU onverenigbaar met diens vaste rechtspraak.¹²⁷

Aan voornoemde kritiek kan niet zonder meer voorbij worden gegaan, zeker omdat de overweging van A-G Jääskinen¹²⁸ om financierings-, transactie- en aanhoudingskosten van aandelen voor de vergelijking in aanmerking te nemen door het HvJ EU in zijn eindoordeel

---

¹¹⁸ Artikel 7.7, lid 2, Wet IB 2001.

¹¹⁹ Besluit van 25 april 2016, nr. DGB 2016/1731M, onderdeel 9.

¹²⁰ Besluit van 25 april 2016, nr. DGB 2016/1731M, onderdeel 2.2.

¹²¹ HvJ EU 2 juni 2016, zaak C-252/14 (Pensioenfonds Metaal en Techniek), punt 65.

¹²² HvJ EU C-17/14, punten 55-60.

¹²³ HvJ EU 22 november 2012, zaak C-600/10 (Commissie/Duitsland), punt 20.

¹²⁴ HvJ EU 8 oktober 2012, zaak C-342/10 (Commissie/Finland).

¹²⁵ E. Nijkeuter, 'Over appels vergelijken met boomgaarden. Belastingheffing in Nederland van niet-ingezeten dividendontvangers na het arrest Miljoen e.a.', MBB 2016/06, onderdeel 5.3; en H. Vermeulen, 'Over outbound dividend, kostentoerekening en inningskosten. Het mysterie in de zaak Société Générale', NTFR 2016/1515; het commentaar van I.M. de Groot bij FED 2015/75, onderdeel 4; en het commentaar van J. Vleggeert bij NTFR 2015/2590.

¹²⁶ Conclusie A-G Wattel bij BNB 2016/88, punt 3.7.

¹²⁷ HvJ EG 12 juni 2003, zaak C-234/01 (Gerritse); HvJ EG 19 januari 2006, zaak C-265/04 (Bouanich); HvJ EG 15 februari 2007, zaak C-345/04 (Centro Equestre de Lezíria Grande); HvJ EG 3 oktober 2006, zaak C-290/04 (Scorpio); en HvJ EG 31 maart 2011, zaak C-450/09 (Schröder).

¹²⁸ Conclusie A-G Jääskinen in de zaken C-10/14 (Miljoen), C-14/14 (X) en C-17/14 (Société Générale), punt 97, NTFR 2015/1977.

gewoonweg ter zijde is geschoven. Bovendien uitte A-G Kokott kritiek op de zaak C-17/14 in haar conclusie bij de zaak Brisal.¹²⁹ Deze kritiek wordt overigens niet gedeeld door het HvJ EU.¹³⁰

Met inachtneming van de aangehaalde rechtspraak van het HvJ EU is het naar mijn mening voor de toerekening van kosten evenwel van belang een duidelijk onderscheid te maken tussen actief en passief inkomen. In deze rechtspraak ging het steeds hoofdzakelijk om actief inkomen, zoals het actief verrichten van diensten ter verwerving van inkomen. Het is dan ook in casu binnen het kader van de door een financiële instelling verrichte diensten¹³¹ van belang te bepalen welke kosten rechtstreeks toerekenbaar zijn aan de daadwerkelijke activiteiten in het bronland (in casu Nederland) waar het dividendinkomen wordt genoten. Daarbij gaat het om kosten die noodzakelijk zijn voor de uitoefening van activiteiten in dat bronland.¹³² Société Générale is een bankbedrijf dat in die hoedanigheid handelt in financiële instrumenten, in het bijzonder derivaten. De transacties daartoe (alsmede de overige bedrijvigheid) worden uitgevoerd in Frankrijk, alwaar de belastbare winst wordt behaald en het dus ook een (onbeperkte?) kostenaftrek geniet. Daarnaast houdt de bank onder meer (passief?) portfolio aandelen in Nederlandse beursgenoteerde vennootschappen. Aangezien het dan in feite nagenoeg geheel gaat om passief beleggingsinkomen acht ik vanuit dit oogpunt het door het HvJ EU gehanteerde enge kostenbegrip in de zaak C-17/14 gerechtvaardigd.¹³³ Daarbij is het ten aanzien van mogelijke financieringskosten die voortvloeien uit noodzakelijke activiteiten eventueel nog moeilijk te bewijzen dat er sprake is van een rechtstreeks verband met het dividendinkomen.¹³⁴

Los van het voorgaande blijft het voor niet-ingezeten vennootschappen waarschijnlijk onmogelijk om aannemelijk te maken dat er dermate hoge aan het dividend toerekenbare kosten zijn gemaakt waardoor er sprake zou kunnen zijn van een benadeling ten opzichte van ingezeten vennootschappen die regulier worden belast. Zeker zolang het tarief van de dividendbelasting en dat van de vennootschapsbelasting danig uiteenlopen.

4.5 Woonstaatneutralisatie

Het HvJ EU heeft ter zake van een eventuele discriminerende bronheffing geoordeeld dat deze rechtsgeldig wordt geneutraliseerd wanneer er op basis van het van toepassing zijnde belastingverdrag feitelijk wordt voorzien in een volledige compensatie.¹³⁵ Daarvoor kan ook een zogenoemde 'ordinary credit' mogelijk voldoende zijn.¹³⁶ Een 'full credit' in een belastingverdrag is derhalve niet noodzakelijk, en valt in de praktijk ook niet voor te stellen

---

¹²⁹ Conclusie A-G Kokott bij HvJ EU C-18/15 (Brisal), punten 32-35.

¹³⁰ HvJ EU 13 juli 2016, zaak C-18/15 (Brisal).

¹³¹ HvJ EU 13 juli 2016, zaak C-18/15 (Brisal), punten 27-29.

¹³² HvJ EU 13 juli 2016, zaak C-18/15 (Brisal), punt 46 en de aldaar aangehaalde rechtspraak; en HvJ EG 31 maart 2011, zaak C-450/09 (Schröder), punt 44 en de aldaar aangehaalde rechtspraak.

¹³³ Zie in vergelijkbare zin het commentaar van W.F.E.M. Egelie bij HvJ EU 13 juli 2016, zaak C-18/15 (Brisal), NTFR 2016/1876. In andersluidende zin ziet P.G.H. Albert in onderdeel 9 van zijn noot bij BNB 2016/174 voor de kostentoerekening overigens geen reden om een onderscheid te maken tussen rente en dividend.

¹³⁴ HvJ EU 13 juli 2016, zaak C-18/15 (Brisal), punten 47-51.

¹³⁵ HvJ EU C-10/14, C-14/14 en C-17/14, punten 79 en 80.

¹³⁶ HvJ EU 13 juli 2016, zaak C-18/15 (Brisal), punt 86; en Besluit van 25 april 2016, nr. DGB 2016/1731M, onderdeel 9.

omdat de woonstaat dan mogelijkwerwijs een teruggaaf van elders geheven belasting zou moeten verlenen.¹³⁷

Het voorgaande impliceert dat de bronstaat zich niet kan beroepen op een mogelijke in de woonstaat bestaande unilaterale regeling die de bronheffing feitelijk ook zou neutraliseren.¹³⁸ Met Wattel ben ik het echter eens dat een verrekening in de woonstaat niet noodzakelijkerwijs op basis van een belastingverdrag behoeft te worden geëffectueerd.¹³⁹ In zoverre is hetgeen door het HvJ EG is overwogen in het arrest Amurta naar mijn mening onjuist.

Hoewel het HvJ EU de vraag of er een mogelijkheid bestaat tot het voortwentelen van een onbenut recht op verrekening afdoet als hypothetisch, en dus niet-ontvankelijk verklaart¹⁴⁰, ziet de staatssecretaris, ongeacht of dit in een belastingverdrag is overeengekomen, in een eventuele voortwenteling in de woonstaat genoeg aanknopingspunten om ten gronde geen teruggaaf van dividendbelasting te verlenen.¹⁴¹ Hierover lijkt mij evenwel het laatste woord nog niet gezegd.¹⁴² In elk geval bestaat er bij mijn weten geen bilateraal belastingverdrag dat voorziet in een voortwenteling van onverrekenende bronbelasting.

4.6 Prejudiciële vragen

Sinds 1 januari 2016 heeft de rechtbank de mogelijkheid om in belastingzaken prejudiciële vragen te stellen aan de Hoge Raad.¹⁴³ Onlangs heeft de Rechtbank Zeeland-West-Brabant van deze mogelijkheid gebruikgemaakt.¹⁴⁴

In paragraaf 2.3.2 merkte ik op dat het arrest van de Hoge Raad van 10 juli 2015 inzake het Luxemburgs beleggingsfonds¹⁴⁵ tot weerstand in de fiscale literatuur heeft geleid. Naar aanleiding van enkele overwegingen van het HvJ EU in de zaken Miljoen e.a.¹⁴⁶ vraagt de rechtbank zich thans af, in tegenstelling tot de Hoge Raad in zijn arrest van 10 juli 2015, of de uiteindelijke belastingdruk van de deelnemer in een niet-ingezeten beleggingsfonds relevant is gegeven de doelstelling van het fbi-regime, en hoe dit in verhouding staat tot het nadien gewezen arrest Miljoen e.a. Met andere woorden: dient er ten aanzien van de belastingdruk op fondsniveau te worden getoetst, dan wel op deelnemersniveau?¹⁴⁷

Persoonlijk denk ik dat de Hoge Raad, los nog van de vraag of een buitenlands beleggingsfonds objectief vergelijkbaar is met een fbi (hetgeen vaak niet het geval is),

---

¹³⁷ Zie de conclusie van A-G Wattel bij BNB 2014/64, punten 6.10-6.12; en het commentaar van J.J.A.M Korving bij de conclusie van A-G Jääskinen in HvJ EU C-10/14, C-14/14 en C-17/14, NTFR 2015/1977.

¹³⁸ HvJ EU C-10/14, C-14/14 en C-17/14, punt 77; en HvJ EG 8 november 2007, zaak C-379/05 (Amurta), punt 78.

¹³⁹ Conclusie A-G Wattel bij BNB 2014/66, punt 7.11; en conclusie A-G Wattel bij BNB 2016/90, punt 8.20.

¹⁴⁰ HvJ EU C-10/14, C-14/14 en C-17/14, punt 88.

¹⁴¹ Besluit van 25 april 2016, nr. DGB 2016/1731M, onderdeel 3.

¹⁴² Zie ook E. Nijkeuter, 'Over appels vergelijken met boomgaarden. Belastingheffing in Nederland van niet-ingezeten dividendontvangers na het arrest Miljoen e.a.', MBB 2016/06, onderdeel 6, blz. 245; en Commentaar NOB op Besluit van 25 april 2016, nr. DGB 2016/1731M, onderdeel 3.

¹⁴³ Artikel 27ga AWR.

¹⁴⁴ Rechtbank Zeeland-West-Brabant 1 augustus 2016, nrs. AWB 15/6759 en AWB 12/29, V-N 2016/43.13 en 43.14, NTFR 2016/2222.

¹⁴⁵ HR 10 juli 2015, nr. 14/03956, BNB 2015/203, NTFR 2015/2035.

¹⁴⁶ HvJ EU C-10/14, C-14/14 en C-17/14, punten 65-74.

¹⁴⁷ Zie onder meer M.V. Lambooi, 'Dividendbelasting en quasi-transparantie van fondsen', NTFR-B 2015/34.

bewust geen belang hecht aan de uiteindelijke belastingdruk op deelnemersniveau. De vraag is dan ook of de effectieve belastingdruk op deelnemersniveau onderdeel dient uit te maken van de vergelijkingsmaatstaf. Naar mijn mening is dit niet het geval. Steun in deze opvatting vind ik bovendien in het gegeven dat de conclusie van A-G Jääskinen in het arrest Miljoen e.a. van 25 juni 2015 dateert, en dus van vóór het arrest van de Hoge Raad van 10 juli 2015. De Hoge Raad vond het derhalve niet nodig de uitspraak van het HvJ EU in de zaak Miljoen e.a. af te wachten.

Mocht er al belang toekomen aan de belastingdruk op het niveau van de deelnemer in een beleggingsfonds is het, onder verwijzing naar mijn vraag in het slot van paragraaf 4.2, in dit verband relevant of een ingezetene belegger na het arrest PMT¹⁴⁸ nog wel vergelijkbaar is met een niet-ingezetene belegger. Zo niet, dan verliest het arrest Miljoen e.a. aan impact en is een mogelijk verschil in belastingdruk (vanwege de onvergelykbaarheid) sowieso niet relevant.

Vanuit praktische overwegingen lijkt het mij overigens nog een hele kluit voor een buitenlands beleggingsfonds om een mogelijke benadeling van al zijn (onbekende?) deelnemers aannemelijk te maken, nog los van de vraag of een teruggaafverzoek door een dergelijk fonds later nog aangemerkt kan worden als een verzoek namens deze deelnemers.

Tot slot: de uiteindelijke belastingdruk van een niet-ingezetene (die al dan niet via een fonds belegt) kan ook lager zijn dan die van een ingezetene. Dan is er uiteraard geen sprake van een belemmering, maar is dit dan wel eventueel een bevoordeling die valt onder de noemer 'staatssteun'?¹⁴⁹

---

¹⁴⁸ HvJ EU 2 juni 2016, zaak C-252/14 (Pensioenfonds Metaal en Techniek).

¹⁴⁹ Zie onder meer het commentaar van J. Vleggeert bij NTFR 2015/2590, laatste alinea; J. Vleggeert, 'Is het regime voor fiscale beleggingsinstellingen een onrechtmatige steunmaatregel?', WFR 2014/376; en (in reactie hierop) J.H. Elink Schuurman en H. Vermeulen, 'Het regime voor de fbi in de context van de Europese staatssteunregels' (met naschrift Vleggeert), WFR 2014/1399.

5. Conclusie

De Europeesrechtelijke houdbaarheid van de Nederlandse dividendbelasting ligt al jaren onder vuur, maar overleeft tot op heden menig storm. Ook na de arresten Miljoen, X en Société Générale hoeft de dividendbelasting voorlopig niet te vrezen voor afschaffing. De gevolgen voor de Nederlandse schatkist naar aanleiding van het eindoordeel in de voornoemde zaken zijn namelijk relatief gering. Het HvJ EU heeft weliswaar geoordeeld dat Nederland in beginsel de dividendbelasting moet restitueren aan niet-ingezetenen, voor zover de definitieve belastingdruk ter zake van portfoliodividend voor een ingezetene lager is dan die voor een vergelijkbare niet-ingezetene, maar feitelijk gezien komen slechts natuurlijke personen mogelijkerwijs in aanmerking voor een teruggaaf. Daarbij moet er al sprake zijn van een hoog dividendrendement, om tot een mogelijke belemmering te komen, en bovendien geen volledige verrekening in de woonstaat hebben plaatsgevonden. Voor niet-ingezeten vennootschappen lijkt een eventuele teruggaaf uitgesloten, ongeacht of er nu een ruim dan wel een eng kostenbegrip heeft te doen gelden.

In deze verhandeling heb ik enkele kanttekeningen geplaatst bij het eindoordeel in de zaken Miljoen e.a. Met de vergelijkingsmaatstaf zoals die is aangelegd door het HvJ EU valt best te leven, maar enkele finesses behoeven verduidelijking. Daarvoor is het woord nu aan de wetgever.

De zaak Miljoen e.a. heeft mijns inziens geleid tot een onbedoeld uitstralingseffect in die zin dat de rechtbank, mede ingegeven door het vooruitzicht dat er nog circa 7.000 – 8.000 zaken kunnen worden aangebracht door buitenlandse beleggingsfondsen, recentelijk aan de Hoge Raad de vraag heeft gesteld of hij nog achter zijn arrest inzake het Luxemburgs beleggingsfonds staat en, zo nee, hoe dan nu de vergelijkingsmaatstaf moet luiden. Ten onrechte naar mijn mening, want de effectieve belastingdruk op deelnemersniveau dient mijns inziens geen onderdeel uit te maken van de vergelijkingsmaatstaf. Het arrest Miljoen e.a. heeft geleid tot duidelijkheid van iets dat niet geheel duidelijk was, maar leidt nu mogelijk op een ander gebied tot onduidelijkheid van iets dat nu juist wel geheel duidelijk was. Wat de uiteindelijke uitkomst van de prejudiciële vragen ook moge zijn, voorlopig blijven de diverse bij deze zaken betrokken partijen elkaar bezighouden.

Literatuurlijst

Brandsma, R.P.C.W.M. e.a., Studenteneditie 2015-2016, Cursus Belastingrecht Europees Belastingrecht, Kluwer, Deventer, 2015

Elink Schuurman, J.H. en Vermeulen H., 'Het regime voor de fbi in de context van de Europese staatssteunregels' (met naschrift J. Vleggeert), WFR 2014/1399

Kavelaars, P., 'Dividendbelasting: een duister bestaan', NTFR-B 2016/4

Lambooi, M.V., 'Dividendbelasting en quasi-transparantie van fondsen', NTFR-B 2015/34

Lambooi, M.V., 'Discriminerende heffing over dividenden?', NTFR-B 2014/08

Marres, O.C.R., Wattel, P.J., Dividendbelasting, vierde druk, Kluwer, Deventer, 2011, FED fiscale studieserie

Niessen, H.M.L., 'Persoonlijke belastingvoordelen', WFR 2015/1292

Nijkeuter, E., 'Over appels vergelijken met boomgaarden. Belastingheffing in Nederland van niet-ingezeten dividendontvangers na het arrest Miljoen e.a.', MBB 2016/06

Smit, D.S., 'Europese verdragsvrijheden en derde landen: invloed op de Nederlandse vennootschaps- en dividendbelasting', TFO 2012/22

Vermeulen, H., 'Over outbound dividend, kostentoe rekening en inningskosten. Het mysterie in de zaak Société Générale', NTFR 2016/1515

Vleggeert, J., 'Is het regime voor fiscale beleggingsinstellingen een onrechtmatige steunmaatregel?', WFR 2014/376

Jurisprudentielijst

HvJ EU 13 juli 2016, nr. C-18/15, Brisal

HvJ EU 30 juni 2016, nr. C-176/15, Riskin en Timmermans

HvJ EU 2 juni 2016, nr. C-252/14, Pensioenfonds Metaal en Techniek

HvJ EU 17 september 2015, nrs. C-10/14, C-14/14, C-17/14, Miljoen, X en Société Générale

HvJ EU 17 oktober 2013, nr. C-181/12, Welte

HvJ EU 22 november 2012, nr. C-600/10, Commissie/Duitsland

HvJ EU 8 oktober 2012, nr. C-342/10, Commissie/Finland

HvJ EG 31 maart 2011, nr. C-450/09, Schröder

HvJ EU 10 februari 2011, nrs. C-436/08 en C-437/08, Haribo en Salinen

HvJ EG 28 oktober 2010, C-72/09, Établissements Rimbaud

HvJ EG 16 juli 2009, nr. C-128/08, Damseaux

HvJ EG 12 februari 2009, nr. C-67/08, Block

HvJ EG 22 december 2008, nr. C-282/07, Truck Center SA

HvJ EG 26 september 2008, nrs. C-282/04 en C-283/04, Commissie/Nederland

HvJ EG 8 november 2007, nr. C-379/05, Amurta

HvJ EG 15 februari 2007, nr. C-345/04, Centro Equestre de Lezíria Grande

HvJ EG 14 december 2006, nr. C-170/05, Denkavit International BV, Denkavit France SARL

HvJ EG 14 november 2006, nr. C-513/04, Kerckhaert-Morres

HvJ EG 3 oktober 2006, nr. C-290/04, Scorpio

HvJ EG 19 januari 2006, nr. C-265/04, Bouanich

HvJ EU 12 juli 2005, nr. C-403/03, Schempp

HvJ EG 5 juli 2005, nr. C-376/03, D-zaak

HvJ EG 12 juni 2003, nr. C-234/01, Gerritse

Hoge Raad 4 maart 2016, nr. 12/04717, BNB 2016/90

Hoge Raad 4 maart 2016, nr. 12/02502, BNB 2016/89, NTFR 2016/932

Hoge Raad 4 maart 2016, nr. 12/03235, BNB 2016/88, V-N 2016/15.21, NTFR 2016/934

Hoge Raad 10 juli 2015, nr. 14/03956, BNB 2015/203, NTFR 2015/2035

Hoge Raad 23 mei 2014, nr. 13/02237, BNB 2014/170, NTFR 2014/1732

Hoge Raad 14 februari 2014, nr. 12/04337, BNB 2014/81, NTFR 2014/890

Hoge Raad 20 december 2013, nr. 12/04717, BNB 2014/66, NTFR 2014/328

Hoge Raad 20 december 2013, nr. 12/02502, BNB 2014/65, NTFR 2014/327

Hoge Raad 20 december 2013, nr. 12/03235, BNB 2014/64, NTFR 2014/326

Hoge Raad 15 november 2013, nr. 12/01866, BNB 2014/20, NTFR 2013/2228

Hoge Raad 9 december 2011, nr. 10/01409, BNB 2012/44, NTFR 2012/223

Hoge Raad 18 februari 1959, nr. 13 763, BNB 1959/124

Rechtbank Zeeland-West-Brabant 1 augustus 2016, nrs. AWB 15/6759 en AWB 12/29, V-N 2016/43.13 en 43.14, NTFR 2016/2222